

ОГЛЯДИ, РЕЦЕНЗІЇ

Олександр Копиленко *

РЕЦЕНЗІЯ
НА МОНОГРАФІЮ Т. Е. ТЕЛЬКІНЄНОЇ
«ЗМІНИ У ПРАВОВОМУ СТАТУСІ СТАНІВ В КОНТЕКСТІ ВІДНОСИН ЛОБІЮВАННЯ:
ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТОЛІТТЯ (УКРАЇНСЬКІ ГУБЕРНІЇ
У СКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ)»¹

Копыленко О. Л. Рецензия на монографию Т. Э. Телькиной «Изменения в правовом статусе сословий в контексте отношений лоббирования: вторая половина XIX – начало XX века (украинские губернии в составе Российской империи)».

Kopylenko O. L. Review on the monograph by T. E. Telkinena «Changes in the legal status of estates in the context of lobbying relations: the second half of XIX – beginning of XX centuries (Ukrainian provinces within the Russian Empire)».

Так склалося, що українські землі тривалий період перебували у складі тих чи інших держав, зокрема, у ХІХ ст. під юрисдикцією Австро-Угорської та Російської імперій. Із 49 губерній останньої, станом на 1913 р., суто «українськими» вважаються Волинська, Катеринославська, Київська, Подільська, Полтавська, Таврійська, Харківська, Херсонська, Чернігівська, частково – Бессарабська та Курська. Отже, національна історико-правова ретроспектива того чи іншого явища, апіорі, передбачає звернення до державно-правових реалій однієї з імперій. Тому й спроби поширити в академічних кулуарах настрої щодо досліджень із державно-правової історії Російської імперії на кшталт «ганьбити не можна вітати» є, на наше переконання, алогічними.

Після ознайомлення із текстом монографії, що рецензується, постають, щонайменше, два питання. Лобіювання є позитивним чи негативним політико-правовим явищем? Чи спроможні історико-правові розвідки набути статусу лабораторій законодавчих новацій? Зазначимо, йдеться не стільки про конкретні законодавчі пропозиції, скільки про ідеї та концепції чи нових законопроектів, чи змін до чинного законодавства. Монографія Т. Е. Телькіної не містить прямих та однозначно позитивних або негативних відповідей на ці запитання, утім, надає привід актуалізувати дискусію щодо них в українському науковому середовищі.

У науковій роботі запропоновано інше сприйняття лобіювання, аніж те, що наразі є поширеним в українському суспільстві. Термін «лобіювання»² найчастіше має негативну конотацію, подекуди, навіть, ототожнюється із корупцією. Дослідницею, із використанням значної за обсягом джерельної бази, означене політико-правове явище прямо чи побіжно трактується як компроміс між державою та суспільством.

Саме під таким кутом зору розглядається правовий статус станів російських підданих у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. Наскільки відомо, означений підхід раніше не застосовувався в дослідженнях з історії права. У монографії здійснено вдалу, на наш погляд, спробу з'ясування, яким є місце індивідуальних, корпоративних представників означених соціально-юридичних груп у законодавчому процесі, предмет якого становили закони, що закріплювали права, свободи та відповідальність населення. Висновки, запропоновані у науковій роботі, переконують щодо існування, навіть в умовах абсолютної монархії, реальних можливостей несилового тиску суспільства на державу з метою отримання конкретних результатів у вигляді законів, які розширюють коло вже закріплених за ними прав та свобод.

¹ Телькініна Т. Е. Зміни у правовому статусі станів в контексті відносин лобіювання: друга половина ХІХ – початок ХХ століття (українські губернії у складі Російської імперії) : монограф. / Т. Е. Телькініна. – Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2016. – 339 с.

² Різними дослідниками паралельно вживаються терміни «лобіювання» та «лобізм».

Зазначене вище, зокрема, становить практичний потенціал монографічної роботи. Погоджуємось із Т. Е. Телькіною щодо доречності розширення фокусу сприйняття викладених нею історичних фактів державно-правового буття. Так, ця та інші роботи із запропонованого напрямку варто застосовувати як інструмент популяризації в українському суспільстві ідеї необхідності опанування громадянами легальними методами «боротьби за право». Доцільним є використання отриманих наукових результатів у суспільно-інформаційному супроводі сучасних спроб реформування національної правової системи у напрямку розширення участі громадян у законодавчому процесі. У такий спосіб можна сприяти поліпшенню репутації лобювання у громадськості, що, своєю чергою, може допомогти легалізації лобювання в Україні. Окрім цього, результати дослідження можуть слугувати теоретичним підґрунтям для розробки й надання законодавчих пропозицій у відповідній сфері.

Подальшого розвитку вартують, на наш погляд, підсумки, що отримані за результатами доволі ретельного аналізу сучасних публікацій французьких та німецьких авторів, предмет яких становили практики лобювання в їхніх країнах. Одним із можливих варіантів є підготовка низки науково-популярних статей із використанням матеріалів монографії. Така робота потребуватиме зусиль щодо корегування наукового тексту для потреб широкого загалу читачів, аби досягнути мети, заради якої варто розпочинати реалізацію висловленої нами пропозиції. Мета ця полягає у переконанні українських громадян щодо потреби обіймати проактивну позицію у процесі реформування національного законодавства шляхом застосування легальних інструментів впливу на державні інституції. Про актуальність такої роботи свідчить, зокрема, досвід застосування українцями отриманого ними два роки тому права на подання електронної петиції. Як слушно зауважує авторка монографії, не всі громадяни сприймають новий вид звернень як реальну можливість належним чином захистити власні права чи права інших осіб.

Зусилля науковців вельми потрібні сьогодні для налагодження комунікації органів державної влади із громадянами. Наприклад, для підтримки спроб Кабінету Міністрів України щодо тісної та результативної співпраці із громадськістю під час розробки нормативно-правових актів, які забезпечують реалізацію низки реформ в Україні.

Отже, на прикладі рецензованої монографії можемо стверджувати, що історики права мають потенціал, аби долучитися до кола тих, хто формує законодавчу базу для активної участі громадян у процесах творення та реалізації державної політики.

** Копиленко Олександр Любимович – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, директор Інституту законодавства Верховної Ради України.*